

Голові спеціалізованої
вченої ради Д 64.858.01 Харківського
регіонального інституту державного
управління Національної академії
державного управління при
Президентіві України
проф. Кармишеву Д. В.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора Майстра Сергія Вікторовича на дисертаційну роботу Кучерявої Каріни Якуївни "Державне регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України", подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 64.858.01 в Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність обраної теми. В умовах глобалізації, яка має багато негативних наслідків, розвиток кооперативного руху дійсно сприяє подоланню багатьох соціально-економічних проблем у світі. Зважаючи на активне впровадження кооперативних принципів господарювання і, як наслідок, соціальну спрямованість міжнародного кооперативного руху, він фактично стає альтернативною формою розвитку економічних відносин ХХІ ст., яка здатна забезпечити соціально-орієнтоване стійке економічне зростання як у розвинутих країнах, так і в країнах з транзитивною економікою. Розгортання так званої індустріально-інформаційної революції спричинили зростання агресивності ринкового середовища у зв'язку з виникненням і загостренням конкуренції, суттєве погіршення соціально-економічного становища більшості населення.

Одним з ключових завдань трансформаційних перетворень аграрного сектору економіки України є створення рівних умов діяльності для різних організаційних форм господарювання. Проте наразі цієї мети не досягнуто, а

сільськогосподарські товаровиробники змушені шукати механізми самопомоги й самозахисту проти тиску ринку здійсненням окремих господарських функцій.

Поза увагою практиків та науковців залишились питання структуризації реформованої кооперативної системи України, нечіткість бачення щодо функціонального наповнення кожного рівня кооперативної системи, а особливо формування дієвого механізму державного регулювання розвитком процесів кооперації в аграрному секторі економіки України. Успіхи у вирішенні вказаних проблем неможливі без комплексного, результативного втручання органів державної влади в процеси розвитку кооперативного руху, що зумовлює необхідність перегляду змісту функцій і методів державного управління соціально-економічним розвитком аграрного сектора, що й обумовлює актуальність дослідження К. Я. Кучерявої.

Сформульована автором мета роботи щодо дослідження, наукового обґрунтування та розробки рекомендацій по вдосконаленню механізму державного регулювання розвитку процесів кооперації в аграрному секторі економіки України у повній мірі розкривається в завданнях дослідження, які чітко структуровані і мають логічну послідовність стосовно проблематики дисертаційної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Систематизація наукових фактів в дисертаційному дослідженні Кучерявої К. Я., методологічною основою яких є загальнонаукові і спеціальні методи, а саме: логічний, діалектичний, історичний (підрозділи 1.1 – 1.3); спостереження, статистичний й економіко-математичний (підрозділи 2.1, 2.3); аналізу і синтезу (підрозділ 2.2); системного аналізу, індукції і дедукції (підрозділи 3.1 – 3.3), дозволяє: по-перше, провести теоретичне обґрунтування актуальності вдосконалення механізму державного регулювання розвитку процесів кооперації в аграрному секторі; по-друге, проаналізувати якість кооперативних процесів, як основи забезпечення прогресивних структурних зрушень в аграрній сфері

та її інституціональне оновлення; по-третє, запропонувати рекомендації щодо вдосконалення підходів до регулювання розвитку кооперативного руху у відповідності з потребами та масштабами формування дрібнотоварних виробників сільськогосподарської продукції, як первинної ланки кооперативних відносин з одного боку та сільськогосподарськими кооперативами і їх об'єднаннями з іншого.

Зміст дисертаційної роботи відзначається послідовністю досягнення поставленої мети та повною реалізацією завдань дослідження, що свідчить про завершення і обґрунтування запропонованих результатів.

Слід позитивно відзначити той факт, що дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри управління персоналом та економіки праці Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління "Механізми державного регулювання розвитку людських ресурсів України" (державний реєстраційний номер 0116U007251). Внесок здобувача полягає в обґрунтуванні необхідності державного впливу на розвиток процесу кооперації як основи самоорганізації сільських товаровиробників, захисту інтересів селянських та фермерських господарств в умовах жорсткої конкуренції, зокрема з боку посередницьких структур.

Достовірність, наукова новизна отриманих результатів. У дисертації отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності сприяють розв'язанню науково-практичного завдання з розробки рекомендацій щодо вдосконалення механізму державного регулювання розвитку кооперації та покликані забезпечити перехід аграрної економіки України до якісного нової моделі суспільного відтворення.

Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації ґрунтуються на емпіричних даних учасників кооперативного руху в аграрній сфері, органів державного управління України та зарубіжних країн, вони є логічним продовженням ідей світової й української державноуправлінської, економічної, історичної, юридичної думки щодо реального існування та

розвитку державного регулювання.

Також слід відзначити, що дисертаційна робота Кучерявої К. Я. “Державне регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України” повністю відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління (організація та механізми управління окремими галузями і сферами суспільного життя та їх удосконалення).

Якщо детальніше торкнутися окремих положень дисертації то можна узагальнити наступне. У теоретичному розділі роботи автор детально обґрунтовує теоретичні засади розвитку процесу кооперації в аграрному секторі економіки як специфічного об’єкту державного регулювання, зокрема, досліджує змістовну характеристику понять “кооперація”, “кооператив”, виходячи з їх ключового характеру складової частини базисних господарських відносин (стор. 13-19 дисертації), визначає значущість процесу кооперації в системі суспільного відтворення та фактори, що визначають специфіку кооперації в аграрному секторі (стор. 21-22 дисертації), систематизує етапи розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та розкриває еволюцію державної аграрної політики в Україні (стор. 23-26); детально аналізує концептуальні підходи до здійснення державного впливу на розвиток кооперативного руху у зарубіжних країнах (стор. 28-43 дисертації).

Наступним етапом дослідження стає узагальнення теоретичних підходів щодо природи змістовної характеристики механізму державного регулювання процесів кооперації в аграрному секторі економіки та його функціональної ролі в процесі суспільного відтворення (стор. 66-119 дисертації).

Методологічно автор виходить з того, що кооперація проявляє себе у формі суспільного руху, через розвиток організаційних форм, що забезпечує зростання суспільної продуктивності праці, а тому визначає функціональну роль механізму державного регулювання в якості таких складових (нормативно-правової, організаційно-інституційної та фінансово-

економічної), які створюють можливість трансформації вимог економічних законів в площину продуктивної діяльності людей, розв'язуючи протиріччя в системі інтересів суб'єктів кооперативного руху.

Автор проаналізувала сучасний стан кооперативних процесів в аграрному секторі економіки України (стор. 66-76 дисертації), дослідила динаміку неоднорідності кооперативних процесів на регіональному рівні (стор. 71-73 дисертації), виявила суперечності між практикою впроваджених форм, методів та інструментів стимулювання процесів кооперації та розвитком сільськогосподарської кооперації (стор. 80-100 дисертації), детально проаналізувала суперечливий характер організаційно-інституційного та фінансово-економічного забезпечення розвитку кооперації (стор. 99-118 дисертації).

Таким чином, на основі вище визначеного, у роботі *вперше* обґрунтовано дворівневу модель державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки, що, з одного боку, враховує специфічний статус учасників кооперативних відносин як рівноправних партнерів держави, з іншого – дозволяє комплексно охопити весь ланцюг формування кооперативної системи, запровадити ефективні інструменти зворотного, організаційного та інформаційного зв'язків (стор. 161-163 дисертації); *удосконалено* систему принципів державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки шляхом виокремлення групи спеціальних принципів, а саме: нормативно-правового та економіко-організаційного забезпечення дрібнотоварних сільськогосподарських виробників; урахування традицій розвитку кооперації; добровільності; методологічного інституціоналізму (стор. 47 – 49 дисертації); *удосконалено* організаційно-інституційну, фінансово-економічну та нормативно-правову складові механізму державного регулювання розвитку процесів кооперації в аграрному секторі, зокрема обґрунтовано доцільність створення єдиного інформаційного простору у сфері кооперації; диверсифікації механізмів державної підтримки сільськогосподарських кооперативів, розроблення

державних програм підтримки кооперації в аграрному секторі з урахуванням регіональних особливостей функціонування господарюючих суб'єктів (стор. 154 – 1560 дисертації), *дістали подальшого розвитку* визначення понять “державне регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки” (стор. 26 – 27 дисертації) та “механізм державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі” (стор. 61 – 62 дисертації).

Отже, є достатні підстави стверджувати, що опрацьовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки і пропозиції базуються на суттєвому теоретичному підґрунті і мають практичне значення.

Практична цінність отриманих наукових результатів підтверджується тим, що вони пройшли експертизу і мають позитивні відзиви, які містяться в довідках про впровадження отриманих від Інституту законодавства Верховної Ради України (довідка про впровадження № 157-11/771851 від 9 грудня 2016 р.), Департаменту агропромислового розвитку Херсонської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 21-1423/0/16/019.4.2 від 23 листопада 2016 р.), а також Харківського аграрного національного університету ім. В. В. Докучаєва (акт про упровадження № 115 від 16 лютого 2016 р.).

Оцінка повноти викладення дослідження в опублікованих роботах. Основні наукові положення, результати і висновки дисертаційного дослідження викладено у 24 наукових працях, сім з яких опубліковано у виданнях, включених до переліку фахових у галузі науки “Державне управління”, з них 1 стаття в іноземному збірнику, 2 – підрозділи в колективних монографіях, зокрема 1 – в іноземній.

Опубліковані наукові праці повною мірою розкривають сутність і зміст ключових положень дисертації.

Оцінка оформлення дисертації. Дисертація й автореферат оформлені відповідно до вимог. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Робота написана науковим стилем, її оформлення відповідає існуючим

стандартам, у тексті роботи зроблені необхідні посилання на цитовані джерела. Автореферат дисертаційної роботи розкриває зміст проведеного дослідження і не містить інформації, відсутньої в дисертації.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 8 додатків (на 29 сторінках) і списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 233 сторінки, у т. ч. 20 рисунків (на 8 сторінках), 12 таблиць (на 7 сторінках). Список використаних джерел налічує 290 найменування (на 36 сторінках), із них іноземними мовами – 9.

Дискусійні положення та критичні зауваження по дисертації. Разом з цим, дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні моменти, недоліки, висвітлення яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів дисертаційного дослідження.

1. У вступній частині дисертації та автореферату дисертант підкреслює гіпертрофізацію значення великотоварного виробництва для національного аграрного сектора. Бажано було більш детально зупинитися на проблематиці впливу аграрних корпоративних формувань на становлення й функціонування сільськогосподарської кооперації, хоча даний аспект частково проаналізований у третьому розділі роботи.

2. Дисертант приділяє значну увагу питанням регіональних особливостей розвитку сільськогосподарської кооперації. Відтак зміст дисертації суттєво збагатився б, якби автор більш глибоко розглянув питання регіональної політики розвитку кооперації та механізми її реалізації.

3. Автор детально характеризує стан розвитку кооперативного руху в країнах ЄС, отримані висновки вдало ілюструє табличним та графічним матеріалом. Проте доцільно було більше уваги приділити питанню кооперативних об'єднань в Європейському Союзі, адже вони є досить активними в питаннях захисту інтересів кооперативів першого рівня.

4. У другому розділі роботи дисертантом здійснено ґрунтовний аналіз сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів за видами діяльності. Однак потребує уточнення позиція автора щодо перспективних

напрямів розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в умовах євроінтеграції України.

5. Узагальнюючи зарубіжний досвід державного регулювання розвитку кооперативного руху в аграрному секторі, дисертант висновує, що в більшості досліджуваних країн сформовано сприятливі умови для розвитку кооперації (розділ 1, ст. 43). Проте досвід передових країн світу також має приклади занепаду потужних сільськогосподарських кооперативів. Слід було навести думку автора щодо причин виникнення подібних ситуацій.

6. Робота набула б значно вищого рівня якби автор здійснив реальну діагностику державного регулювання розвитку кооперативних процесів на основі запропонованого методичного підходу (стор. 174-184 дисертації). Таке дослідження набуло б більшої завершеності за умов відповідного державного регулювання кооперативних процесів на регіональному рівні.

7. Дисертаційна робота містить значну кількість ілюстраційного матеріалу, що, безсумнівно, дає повне уявлення про становлення і функціонування як сільськогосподарських кооперативів так і їх потенційних учасників. Та все ж більшу їх частину слід було винести в додатки дисертації, зокрема перевантаженим рисунками й таблицями видається підрозділ 2.1 дисертаційної роботи.

Зазначені зауваження скоріше окреслюють перспективи подальших наукових розробок та не знижують наукову і практичну цінність отриманих в дисертаційній роботі результатів, які є обґрунтованими і достовірними.

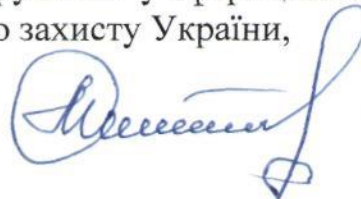
Загальний висновок. Дисертаційна робота Кучерявої Каріни Якупівни на тему “Державне регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України” є завершеним науковим дослідженням, виконаним на досить актуальну тему. Вона містить теоретичні розробки та практичні пропозиції, спрямовані на вдосконалення механізму державного регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України. Рівень проведених досліджень та їх практична спрямованість свідчать про його

зрілість як науковця.

Актуальність і наукова новизна, важливість одержаних здобувачем результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична цінність сформульованих положень і висновків у сукупності дають підстави для висновку про те, що дисертаційна робота на тему: “Державне регулювання розвитку кооперації в аграрному секторі економіки України” відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та п. 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Кучерява Каріна Якупівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України,
доктор наук з державного управління,
професор

С. В. Майстро

